

Dodatkowe oszczędzanie w ramach PPK

– przesłanki demograficzne, ekonomiczne i behawioralne.

Polska na tle doświadczeń międzynarodowych

Prognoza Komisji Europejskiej dla Polski w zakresie wybranych wskaźników demograficznych:

Wyszczególnienie	Lata				
	2013	2020	2030	2040	2050
Średnie trwanie życia (w latach):					
- mężczyźni	72,8	74,5	76,7	78,8	80,8
- kobiety	80,9	82,9	83,8	85,3	86,8
Średnie trwanie życia osób w wieku 65 lat:					
- mężczyźni	15,4	16,3	17,7	18,9	20,1
- kobiety	19,6	20,5	21,7	22,8	23,9
Wskaźnik dzietności	1,32	1,39	1,47	1,53	1,58
Dzieci (w wieku 0–14 lat) jako % populacji	15,0	15,3	13,6	12,6	13,2
Ludność w wieku produkcyjnym (15–64 lata) jako % populacji	70,5	66,3	63,7	62,2	56,9
Ludność w wieku 65 lat i więcej jako % populacji	14,5	18,4	22,7	25,1	29,9
Ludność w wieku pow. 64 lat jako % ludności w wieku 15-64 lat*	21	28	36	40	53
Ludność w wieku pon. 15 lat i pow. 64 lat jako % ludności w wieku 15–64 lat**	42	51	57	61	76

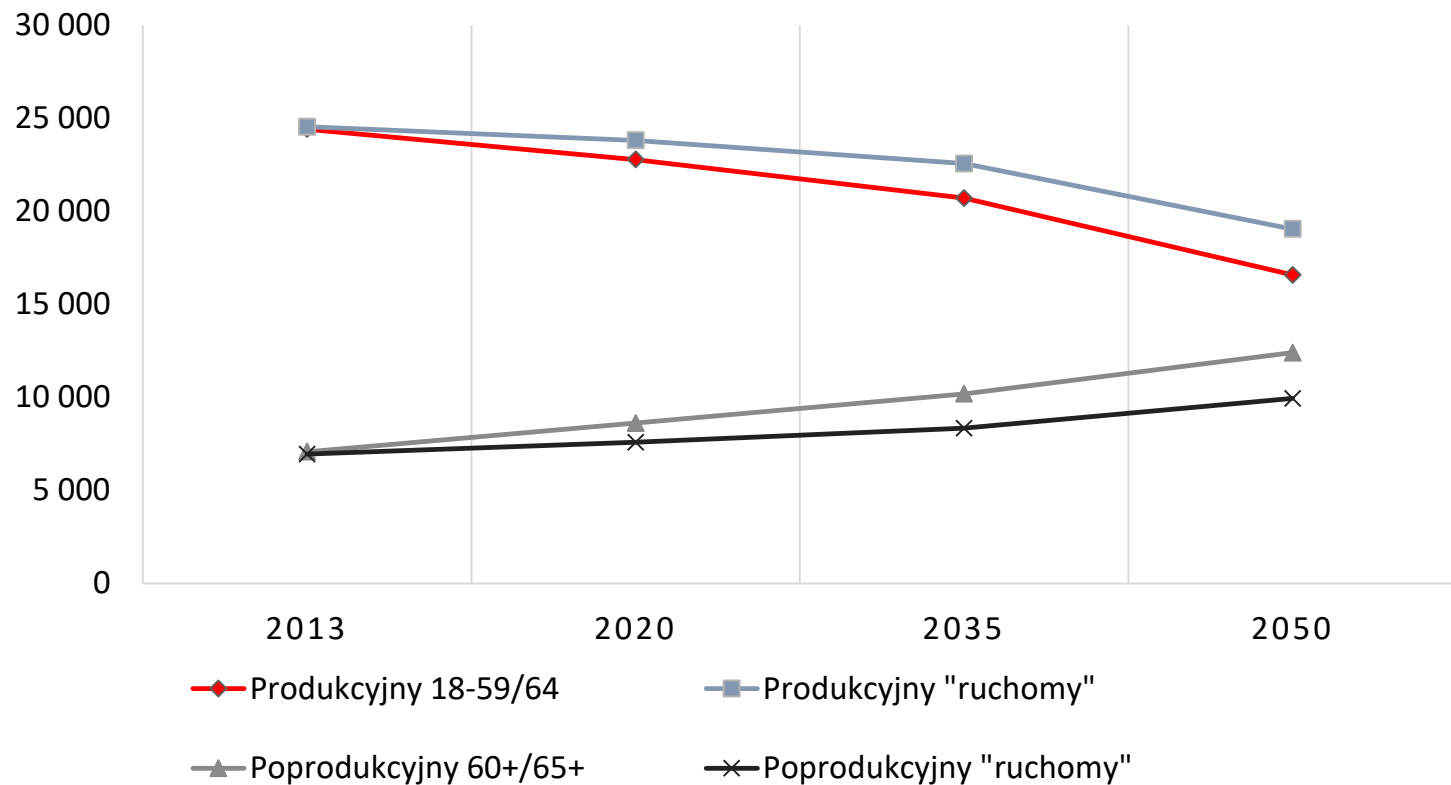
* Tzw. **współczynnik obciążenia osobami starszymi** - obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym.

** Tzw. **współczynnik obciążenia demograficznego** - relacja liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym do osób w wieku produkcyjnym.

*Źródło: S. Pieńkowska-Kamieniecka, *Praca. Dochody ludności aktywnej zawodowo*, w: *Baza ekonomiczna ubezpieczenia społecznego*, red. R. Pacud, Warszawa 2019, Difin, na podstawie: *The 2015 Ageing Report. Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060)*, „European Economy” 3/2015, s. 358-360.

Źródło: opracowanie własne - S. Pieńkowska-Kamieniecka

**Zmiana prognozowanej liczby ludności
w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym
w zależności od zmian minimalnego wieku emerytalnego:**



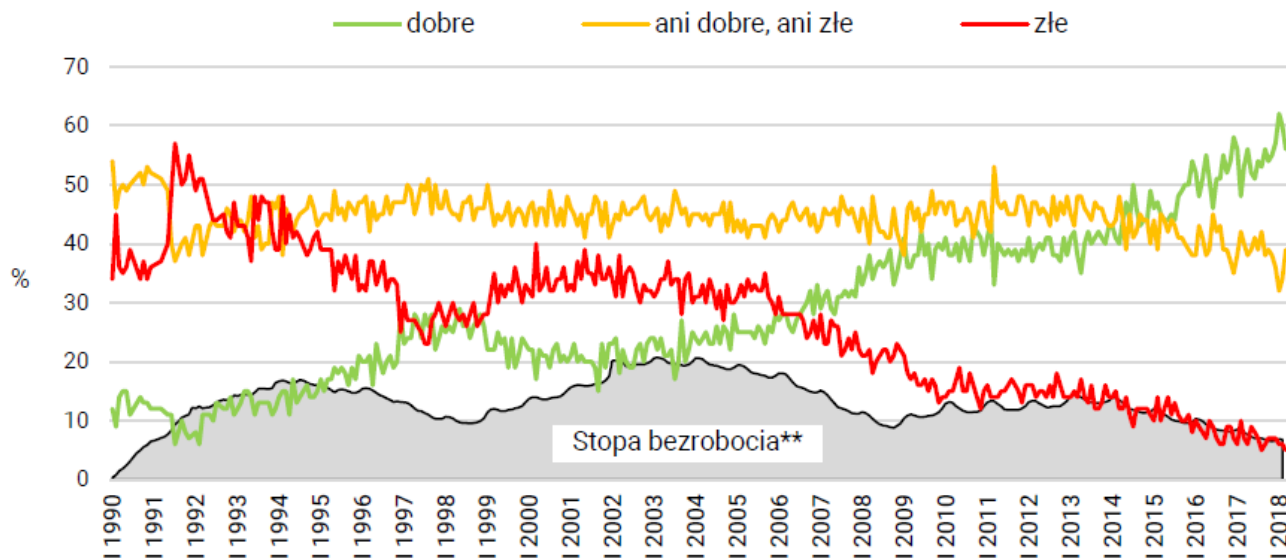
Źródło: S. Pieńkowska-Kamieniecka, *Praca. Dochody ludności aktywnej zawodowo*, w: *Baza ekonomiczna ubezpieczenia społecznego*, red. R. Pacud, Warszawa 2019. Difin, na podstawie: *Prognoza ludności na lata 2014–2080*, Warszawa 2014, GUS, s. 148.

Źródło: opracowanie własne - S. Pieńkowska-Kamieniecka

Ocena warunków materialnych dokonywana przez gospodarstwa domowe:



Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego?
Czy są one*:

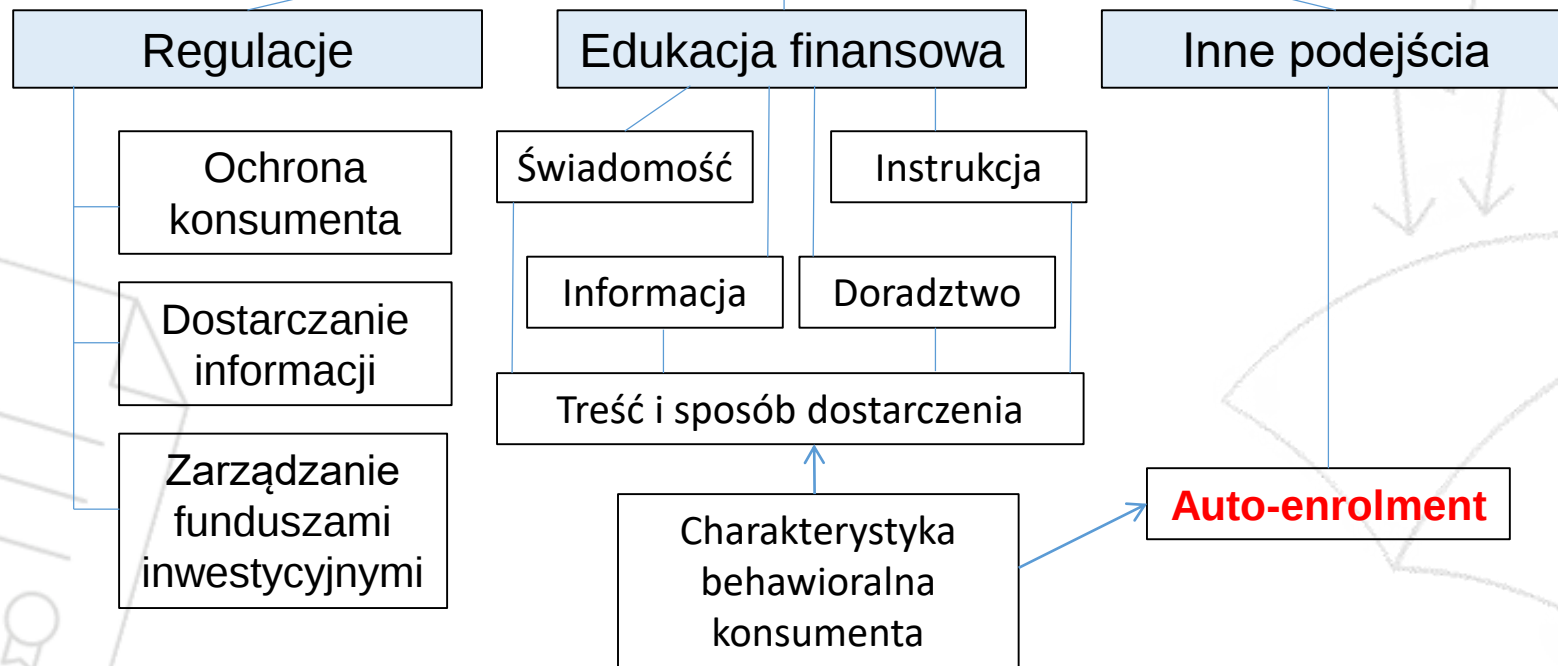


* Do marca 1992 roku pytanie brzmiało: „Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne?”, a środkową kategorią skali było „średnie, przeciętne”

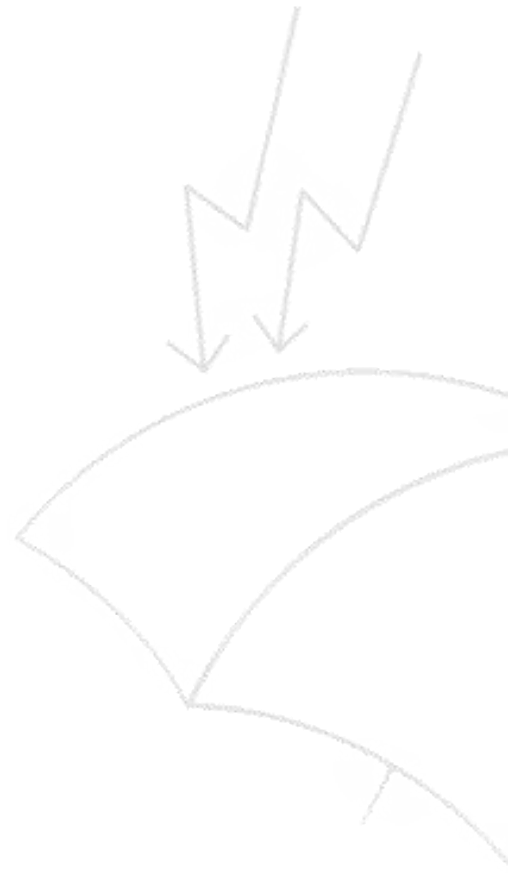
** Dane GUS, stopa bezrobocia rejestrowanego

Źródło: *Materiałne warunki życia*, Komunikat z badań, Nr 47/2018, CBOS, s. 5.

Narzędzia zapewnienia adekwatnego dochodu na emeryturze



Edukacja finansowa:



Znaczenie edukacji finansowej

Poziom publicznego zabezpieczenia emerytalnego	Wysokie znaczenie wyborów indywidualnych	Niski udział decyzji i wyborów osób indywidualnych
Wysoki	Przeciętna potrzeba edukacji finansowej	Niska potrzeba edukacji finansowej
Niski	Duża potrzeba edukacji finansowej	Przeciętna potrzeba edukacji finansowej

Źródło: *Financial Education and Saving for Retirement*, OECD, s. 6, <http://www.oecd.org/finance/private-pensions/39197801.pdf>

Znajomość produktów finansowych wśród respondentów w wybranych krajach według płci, wieku i dochodu

(odsetek osób posiadających wiedzę w zakresie:

co najmniej 5 produktów finansowych dostępnych na poszczególnych rynkach)

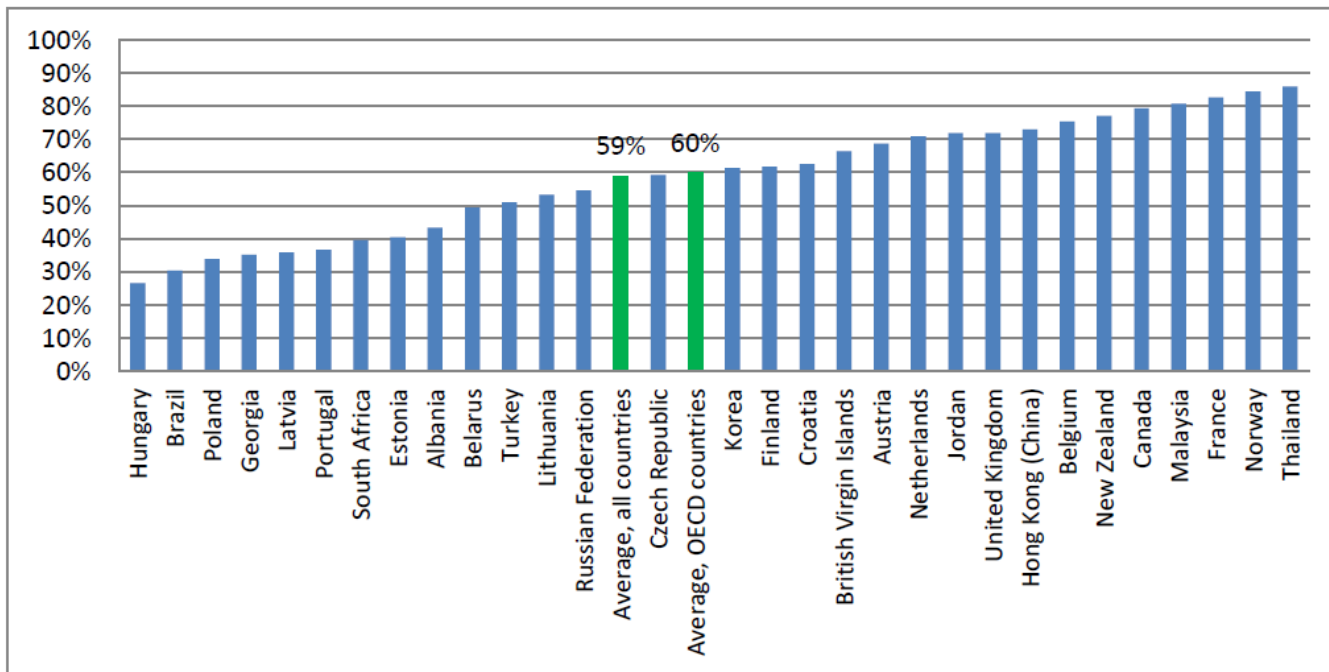
Państwo	Płeć		Wiek			Dochód		
	Kobiety	Mężczyźni	18-29 lat	30-49 lat	50 lat i więcej	Niski	Przeciętny	Wysoki
Armenia	86	90	91	92	79	81	93	100
Czechy	93	95	95	97	92	92	96	99
Estonia	82	86	85	90	76	79	86	89
Niemcy	100	100	100	100	100	99	100	100
Węgry	87	86	91	90	81	78	91	96
Irlandia	99	99	100	99	99	99	99	98
Norwegia	97	94	91	98	96	92	98	99
Polska	80	83	87	85	74	74	88	92
Wielka Brytania	97	97	98	98	96	95	98	99

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Financial Literacy and Inclusion. Results of OECD/INFE Survey Across Countries and by Gender*, Financial Literacy and Education Russian Trust Fund, June 2013.

Odsetek aktywnie oszczędzających

Figure 5. Active savers

Percentages (weighted data): all respondents



Źródło: OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies, Paris 2016, OECD, s. 38.

Źródło: opracowanie własne - S. Pieńkowska-Kamieniecka

Odsetek respondentów zgadzających się z poniższymi stwierdzeniami:

Kraj	Zanim cokolwiek kupię rozważam, czy mnie na to stać	Czuwam nad swoją sytuacją finansową	Zakładam długoterminowe cele i staram się je osiągnąć
Polska	55%	50%	32%
Wielka Brytania	69%	75%	45%
Węgry	75%	56%	43%
Kanada	76%	78%	58%
Czechy 76%	76%	75%	39%
Austria	79%	87%	65%
Litwa	84%	66%	51%
Norwegia	85%	76%	44%
Belgia	88%	88%	62%
Francja	93%	89%	61%
Średnia OECD	79%	73%	50%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies, Paris 2016, OECD, s. 37.

Źródło: opracowanie własne - S. Pieńkowska-Kamieniecka

Rodzaje zakładowych programów emerytalnych według obowiązku tworzenia i uczestnictwa

Dla pracodawcy			Dla pracownika		
dobrowolne	obowiązkowe		dobrowolne		obowiązkowe
	sensu stricto	quasi-obowiązkowe	sensu stricto	semi-dobrowolne	

Źródło: S. Pieńkowska-Kamieniecka, *Obowiązkowe zakładowe programy emerytalne w Europie*, w: *Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku*, red. W. Ronka-Chmielowiec, Wrocław 2014, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Nr 342, s. 199.

Automatyczne plany emerytalne:

- Pomiedzy obligatoryjnością a fakultatywnością (*opt-in v opt-out*);
- Koncepcja paternalizmu libertariańskiego (R.H. Thaler, C.R. Sunstein, 2003);
- Opcja domyślna – opcja, która będzie obowiązywać, jeśli wybierający nic nie zrobi (wiele osób z niej skorzysta), rekomenduje tok działania;
- Koncepcja paternalizmu „≠” libertariańskiego (R.H. Thaler, C.R. Sunstein, 2003).

PATERNALIZM

- Ingerencja w wolność lub działania jednostki uzasadniając to jej dobrem, interesem, wartościami, szczęściem i potrzebami (G. Dworkin, 1971);
- Dana osoba nie jest w stanie podejmować korzystnych dla siebie decyzji, działa nieracjonalnie, nie ma odpowiednich kompetencji w danym zakresie (N. Cornell, 2015);

LIBERTARIAŃSKI

- Ludzie powinni być „wolni, aby wybierać” (M. Friedman, 1980);

PATERNALIZM LIBERTARIAŃSKI

- Architekci wyboru powinni tak wpływać na zachowanie ludzi, aby ich życie było lepsze (R.H. Thaler, C.R. Sunstein, 2008), przewidując wybory ludzi;
- „Paternalizm” odwołuje się do bezpośredniego lub pośredniego oddziaływania państwa na wybór społeczeństwa, a „libertariański” wskazuje, że ostateczny wybór należy do jednostki (R.H. Thaler, C.R. Sunstein, 2003);
- Architekci wyboru powinni tak wpływać na zachowanie ludzi, aby ich życie było lepsze (R.H. Thaler, C.R. Sunstein, 2008; S. Pieńkowska-Kamieniecka, 2015);
- Inercja, prokrastynacja, status quo-bias, awersja do strat.

Automatyczne plany emerytalne na świecie:

Źródło: opracowanie własne na podstawie S. Pieńkowska-Kamieniecka, *Rola i zakres udziału pracodawców we wspieraniu długoterminowych oszczędności emerytalnych – przykład programów automatycznego zapisu*, w: *Długoterminowe oszczędzanie. Postawy, strategie i wyzwania*, red. J. Rutecka-Góra, Warszawa 2016, Oficyna Wydawnicza SGH, s. 295-296; Pieńkowska-Kamieniecka S., *Automatyczne plany emerytalne w systemie dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego – przesłanki tworzenia i funkcjonowania*, w: *Dobezpieczenie społeczne. Idea i kontynuacja*, red. M. Kawiński, Warszawa 2015 Oficyna Wydawnicza SGH; *OECD Pension Outlook 2018*, Paris 2018, OECD, s. 148; *OECD Economic Survey 2016 – Germany*, Paris 2016, s. 101; N. Paklina, *Role of Pension Supervisory Authorities in Automatic Enrolment*, IOPS 2014, No. 22, December; IOPS Countries Profiles – Turkey, June 2017.

Kraj (data wprowadzenia)	Stopień swobody tworzenia	Grupa odniesienia	Składka - pracodawca	Składka - pracownik	Dopłata – państwo	Opt-out
Chile (2012 r.)	obowiązkowe	pracujący na własny rachunek w wieku do 55 lat (mężczyźni) i do 50 lat (kobiety)	10% podstawy wymiaru (wpłaty na indywidualne konta emerytalne)		-	w czasie składania deklaracji podatkowych
Kanada (2012 r.)	tworzenie możliwe tylko w niektórych prowincjach (w Quebec – obowiązkowe)	zatrudnieni co najmniej 2 lata	dobrowolna	dobrowolna	-	60 dni
Nowa Zelandia (2007 r.)	obowiązkowe	nowo zatrudniani pracownicy w wieku 18-64 lata	do wyboru 3% (stawka <i>default</i>), 4%, 8% oraz 6% i 10% (od 1.04.2019 r.)	min. 3%	wpłata powitalna (<i>kick-start</i>) 1 000 NZD – do 2015 r.; dopłaty do składek pracowników 50 centów do każdego 1 NZD – maksymalnie 521,43 NZD/rok	między 2 a 8 tygodniem
Stany Zjednoczone	1998 r. - dobrowolne (plany zakładowe)	nowo zatrudnieni pracownicy	w zależności od ustalonych zasad	w zależności od ustalonych zasad	-	90 dni
	2017 - auto-IRA, obowiązkowe w niektórych stanach	pracownicy sektora prywatnego nie uczestniczący w planie zakładowym	brak	w zależności od stanu	-	w zależności od stanu
Wielka Brytania (2012 r.)	obowiązkowe	zatrudnieni w wieku co najmniej 22 lat, mający dochody pow. 10 tys. GBP/rocznie (2019/2020)	od 6 kwietnia 2019 r. 3% od dochodów kwalifikowanych, tj. w przedziale 6 136 GBP a 50 000 GBP (2019/2020).	od 6 kwietnia 2019 r. 5% od dochodów kwalifikowanych, tj. w przedziale 6 136 GBP a 50 000 GBP (2019/2020).	1% (w formie ulgi podatkowej w składce finansowanej przez pracownika)	1 miesiąc, re-enrolment co 3 lata
Włochy (2007 r.)	obowiązkowe	pracownicy sektora prywatnego	6,91%	dobrowolna	-	6 miesięcy
Turcja (2017 r.)	obowiązkowe	pracownicy w wieku pon. 45 lat	3% płacy brutto	dobrowolna	25% jako matching contribution; wpłata powitalna TRL 1 000; 5% dopłaty państwa w przypadku świadczenia w formie annuitetu (dłuższego niż 10 lat)	2 miesiące; re-enrolment co 3 lata

Automatyzm również w zakresie:

- inwestowania (automatyczna, domyślna strategia inwestycyjna);
- eskalacji składki o określony punkt procentowy lub kwotę w określonych odstępach czasu (S. Benartzi, R. Thaler, 2004);

Automatyczne plany emerytalne wydają się być coraz powszechniejszą formułą funkcjonowania dodatkowych planów emerytalnych w przyszłości
(M. Orenstein, 2011)

Polecane źródła:

- Cornell N., *A Third Theory of Paternalism*, „Michigan Law Review” 2015, vol. 113, June.
- Dworkin G., *Paternalism, w: Morality and the Law*, red. R.A. Wasserstrom, Belmont 1971, Wadsworth Publishing Company.
- *Financial Education and Saving for Retirement*, OECD, <http://www.oecd.org/finance/private-pensions/39197801.pdf>
- *Financial Literacy and Inclusion. Results of OECD/INFE Survey Across Countries and by Gender*, Financial Literacy and Education Russian Trust Fund, June 2013.
- Friedman M., R. Friedman, *Free to Choose: A Personal Statement*, New York 1980.
- IOPS Countires Profiles – Turkey, June 2017.
- Madrian B.C., D.F. Shea, *The Power of Suggestion: Inertia in 401(k) Participation and Savings Behavior*, The Wuarterly Journal of Economics, 2011, Vol. 116(4).
- Martin J.P., Whitehouse E., *Reforming Retirement-Income Systems: Lessons from the Recent Eperiences of OECD Countries*, IZA DP, No. 3521, May 2008.
- *Materiałne warunki życia*, Komunikat z badań Nr 47/2018, CBOS.
- *OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*, OECD, Paris 2016.
- *OECD Economic Survey 2016 – Germany*, Paris 2016.
- *OECD Pension Outlook 2018*, Paris 2018, OECD.
- Orenstein M.A., *Pension Privatization in Crisis: Death or Rebirth of a Global Plicy Trend?*, „International Social Security Review” 2011, Vol. 64, No. 3.
- Paklina N., *Role of Pension Supervisory Authorities in Automatic Enrolment*, IOPS 2014, No. 22, December.
- Pieńkowska-Kamieniecka S., *Obowiązkowe zakładowe programy emerytalne w Europie*, (w:) Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI wieku, red. W. Ronka-Chmielowiec, Wrocław 2014, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Nr 342.
- Pieńkowska-Kamieniecka S., *Automatyczne plany emerytalne w systemie dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego – przesłanki tworzenia i funkcjonowania*, (w:) *Doubezpieczenie społeczne. Idea i kontynuacja*, M. Kawiński (red.), Warszawa 2015, Oficyna Wydawnicza SGH.
- Pieńkowska-Kamieniecka S., *Rola i zakres udziału pracodawców we wspieraniu długoterminowych oszczędności emerytalnych – przykład programów automatycznego zapisu*, (w:) *Długoterminowe oszczędzanie. Postawy, strategie i wyzwania*, red. J. Rutecka-Góra, Warszawa 2016, Oficyna Wydawnicza SGH, s. 295-296.
- *Prognoza ludności na lata 2014–2080*, Warszawa 2014, GUS.
- *Sklonność Polaków do dodatkowego oszczędzania na emeryturę – mit czy rzeczywistość?*, TNS Polska dla Nationale-Nederlanden, marzec 2016
- Thaler R.H., C.R. Sunstein, *Libertarian Paternalism*, „The American Economic Review” 2003, Vol. 93, No. 2.
- Thaler R.H., Benartzi S., *Save More Tomorrow: Using Behavioral Economics to Increase Employee Saving*, „Journal of Political Economy” 2004, Vol. 112, No. 1.
- Thaler R.H., Benartzi S., *Impuls. Jak podejmować właściwe decyzje dotyczące zdrowia, dobrobytu i szczęścia*, Poznań 2017, Zys i S-ka Wydawnictwo.
- *The 2015 Ageing Report. Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060)*, „European Economy” 2005, no. 3.